

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA**

**FACULTATEA DE ISTORIE ȘI
FILOSOFIE**

**ȘCOALA DOCTORALĂ ISTORIE,
CIVILIZAȚIE, CULTURĂ**

**Sculptura monumentală națională maghiară din
Cluj și Târgu Mureș în epoca dualistă (1867–1918)**

- Rezumatul tezei de doctorat -

**Conducător de doctorat:
PROF. UNIV. DR. PÁL JUDIT**

**Student-doctorand:
VÉCSEI HUNOR**

Cuprins

Prefață

I. Introducere

- I. 1. Definirea subiectului, a metodelor de cercetare și a obiectivelor
- I. 2. Istoriografia temei
- I. 3. Sursele utilizate

II. Sculptura monumentală națională din Cluj

- II. 1. Contextul istoric
- II. 2. Bustul lui István Széchenyi
- II. 3. Bustul lui Imre Mikó
- II. 4. Monumentul martirilor honvezi
- II. 5. Statuia regelui Matia Corvin
  - II. 5. 1. Istoricul cercetării și sursele
  - II. 5. 2. Antecedente
  - II. 5. 3. Înființarea comitetului de statui
  - II. 5. 4. Concursul pentru proiecte de sculpturi
  - II. 5. 5. Încheierea contractului
  - II. 5. 6. Relația dintre Zoltán Ferenczi și János Fadrusz
  - II. 5. 7. Subcontract pentru statuie
  - II. 5. 8. Sărbătorirea Mileniului la Cluj. Punerea pietrei de temelie a statuii
  - II. 5. 9. Metoda de lucru a lui Fadrusz
  - II. 5. 10. Pregătiri în oraș
  - II. 5. 11. Lucrări la soclul sculpturii. Succesul de la Paris
  - II. 5. 12. Pregătiri pentru dezvelirea statuii
  - II. 5. 13. Dezvelirea statuii
- II. 6. Bustul reginei Elisabeta
- II. 7. Gardianul Carpaților
- II. 8. Planuri sculpturale nerealizate la Cluj în epoca dualistă
  - II. 8. 1. Statuia unirii Transilvaniei și Ungariei
  - II. 8. 2. Statui ale "celebrităților transilvănene"
  - II. 8. 3. Statuia lui Lajos Kossuth

III. Sculptura monumentală națională din Târgu Mureș

- III. 1. Contextul istoric
- III. 2. Monumentul martirilor secui
- III. 3. Statuia lui József Bem
- III. 4. Statuia lui Lajos Kossuth
- III. 5. Bustul lui Francisc Rákóczi al II-lea
- III. 6. Coloana memorială a lui Sándor Petőfi
- III. 7. Soarta monumentelor ridicate

IV. Rezumat

Sursele și literatura de specialitate

Anexa de imagini

Rezumat

Sculptura monumentală națională maghiară din Cluj și Târgu Mureș în epoca dualistă (1867-1918)

În teza mea de doctorat am examinat, în lumina diverselor surse de arhivă, corespondențe și articole publicate în presa contemporană, monumentele naționale maghiare ridicate între anii 1867 și 1918 în două orașe importante atât din punct de vedere economic și cultural, cât și administrativ, Cluj și Târgu Mureș. În epoca dualistă, comunitatea locală a ridicat șase monumente naționale la Cluj și cinci la Târgu Mureș. Mai mult, în cazul Clujului avem cunoștință despre mai multe planuri nerealizate de a ridica monumente menite să comemoreze figuri semnificative ale trecutului național. Prin tratarea acestora într-un capitol separat, am încercat să ofer o imagine mai completă a inițiativelor de a ridica statui în acest oraș, respectiv să vin cu completări în privința poziției societății din epocă privind trecutul național.

În secolul al XIX-lea, odată cu formarea statelor naționale moderne, își face apariția o mișcare de comemorare prin ridicarea de statui, fenomen ce cuprinde toată Europa, iar din a doua jumătate a secolului ridicarea de monumente publice se dezvoltă treptat într-un domeniu artistic, politic și social independent. Monumentele, care au jucat un rol important în modelarea identității naționale, au apărut pentru prima dată în Franța, după Revoluție, urmând ca în scurt timp modelul francez să fie preluat și în alte țări europene. În Germania, în timp ce la începutul secolului al XIX-lea existau doar câteva monumente naționale, până la sfârșitul secolului numărul acestora a ajuns la sute.¹ În Ungaria, dezvoltarea sculpturii monumentale naționale a prins amploare în anii de după Compromisul austro-ungar, iar creșterea exponențială a numărului de monumente a fost prilejuită de sărbătorirea Mileniului, respectiv de noile valori ale cultului lui Lajos Kossuth, în urma morții acestuia.

Până la Primul Război Mondial, majoritatea monumentelor ridicate în spațiile publice comemorau figuri și evenimente semnificative ale trecutului național. Ridicarea monumentelor era asumată de o pătură largă a societății, marea majoritate a acestora fiind finanțate din donații publice. Aceasta este perioada instituționalizării practicii de a ridica monumente: se înființează comitete de statui care se îngrijesc de ridicarea monumentelor, se lansează concursuri pentru proiecte de sculpturi care sunt selectate de un juriu și se organizează ceremonii de dezvelire.

---

¹ Hans A. Pohlsander: *National Monuments and Nationalism in 19th Century Germany*, Bern, 2008, p.20.

Aceeași practică se poate observa și în Transilvania, unde genul artistic al monumentului public poate fi surprins mai ales în orașele mai mari.

În cele două orașe examinate au avut loc ridicări de monumente semnificative, chiar și în comparație cu Ungaria contemporană. Prima statuie din țară dedicată lui József Bem a fost ridicată la Târgu Mureș, fiind realizată de Adolf Huszár, unul dintre cei mai importanți sculptori maghiari ai epocii. Tot orașul din Ținutul Secuiesc a ridicat și prima statuie din Transilvania, înfățișând figura completă a lui Kossuth, și a fost a doua din țară după cea ridicată în orașul Miskolc. Una dintre cele mai importante lucrări ale sculpturii monumentale naționale din epocă este statuia memorială a regelui Matia ridicată la Cluj, despre care am încercat să ofer o imagine mai completă prin încorporarea unor surse noi.

Motivațiile pentru ridicarea monumentelor discutate au fost variate. Dintre cele 11 monumente examinate, în patru cazuri factorul motivant a fost demonstrat ca fiind o strânsă legătură cu trecutul orașului respectiv. Două dintre acestea, monumentul martirilor secui honvezi din Târgu Mureș și monumentul martirilor honvezi din Cluj, au comemorat execuțiile din acele orașe, ambele fiind legate de Revoluția și Războiul de Independență din 1848-49, respectiv de evenimentele ce au avut loc ca urmare a acestora. La Cluj au fost comemorate inclusiv două personalități care erau strâns legate de trecutul comunității locale: contele Imre Mikó, fondatorul Societății Muzeului Ardelean, respectiv regele Matia Corvin, cunoscutul fiu al orașului. Un al doilea grup (format din statuile lui József Bem și Francisc Rákóczi al II-lea, respectiv coloana memorială dedicată poetului Petőfi) îl constituie acele statui care comemorau personalități ce, cu toate că puteau fi puse în legătură cu trecutul orașului respectiv – ceea ce s-a și menționat, de obicei, de către cei care ridicau statuile, această legătură nu era atât de strânsă ca în cazul grupului discutat anterior, servind, în majoritatea cazurilor, mai degrabă ca pretext. În final, au existat și ridicări de monumente care nu au putut fi puse în legătură cu locul ridicării, dar care se încadrează în mișcările comemorative naționale (statuile lui István Széchenyi, Lajos Kossuth și cea a reginei Elisabeta, Gardianul Carpaților). Cu excepția a două statui (cea a regelui Matia și a lui Francisc Rákóczi al II-lea), subiectele statuiilor examinate au fost prilejuite de evenimentele trecutului apropiat, dintre care cinci erau direct legate de evenimentele Revoluției și Războiului de Independență din 1848-49. După cum am putut vedea prin exemplul celor două orașe, evenimentele din 1848-49 au ocupat un loc proeminent în memoria colectivă. Aceste comemorări proclamau lupta pentru independența națională, iar mișcările care au dus la desăvârșirea lor erau conduse de obicei de membri ai societății care profesau idei legate de independență. Inițiativa ce avea scopul de a comemora „curutul” Francisc Rákóczi al II-lea a

avut o motivație similară, avându-i ca lideri pe cei mai importanți reprezentanți ai Partidului local al Independenței și al pașoptiștilor.

Inițiatorii ridicărilor de monumente proveneau, cu o singură excepție, din elita locală, iar inițiativele erau de obicei formulate în apeluri publicate în ziarele contemporane. La Târgu Mureș, ridicarea monumentului martirilor secui a fost propusă în 1867 de către Ádám Lázár, avocat și ulterior membru de opoziție al parlamentului, dar și președinte al Cercului local de Egalitate. Un an mai târziu, în 1868, jurnalistul Deák Farkas, care s-a născut la Târgu Mureș și a lucrat ca înalt funcționar la Ministerul Justiției, a propus comemorarea lui József Bem sub forma unei statui. În 1894, la ședința Asociației Civice a Meșteșugarilor ținută sub președinția lui György Bernády, s-a decis ridicarea în oraș a unei statui dedicate lui Lajos Kossuth. În 1903, orașul a susținut inițiativa avocatului Miklós Sárkány și a arhivistului István Biás de a ridica o statuie dedicată lui Francisc Rákóczi al II-lea. În 1910, György Bernády, primarul și președintele Asociației de Înfrumusețare a orașului, a propus, în contextul amenajării pieței principale, ridicarea coloanei memoriale dedicate lui Petőfi.

La Cluj, în 1882 orașul a decis să ridice o statuie în memoria regelui Matia la propunerea lui Lajos Nagy, grefier principal al bisericii și profesor al colegiului unitarian local. În 1883, consiliul de administrație al Societății Muzeului Ardelean din Cluj a hotărât să ridice un monument pentru comemorarea contelui Imre Mikó. În 1895, István Kuszko, unul dintre fondatorii și custodele Muzeului de Relicve din Cluj, membru al consiliului orășenesc, a inițiat ridicarea, la marginea orașului, a unui memorial pentru martirii honvezi. În 1899 adunarea generală a Clujului a decis ridicarea unei statui dedicate reginei Elisabeta, la cererea Asociației de Înfrumusețare condusă de fostul primar al orașului, Károly Haller. Singurul caz unde inițiatorul nu era localnic este cel al statuii Gardianului Carpaților: moșierul Pázmánd Döme Lyka, fost deputat ardelean, a oferit în 1915 primarului Clujului ridicarea pe cheltuiala proprie a unei statui de lemn în scopuri caritabile.

În urma inițiativelor, s-au înființat comitetele de statui care se îngrijeau de ridicarea monumentelor. Activitatea comitetelor includea strângerea de fonduri pentru a asigura costurile ridicării, organizarea de donații și evenimente caritabile, selectarea, încredințarea și comunicarea cu sculptorii care au primit comenzile, decizia privind locațiile ridicării și asigurarea unor ceremonii de dezvelire adecvate. Aceste comitete erau compuse în special din membri ai consiliului orășenesc, reprezentanți ai vieții culturale, membri ai aristocrației locale, avocați, preoți, profesori universitari, comercianți și moșieri. Numărul membrilor putea varia de la câteva zeci la o sută de persoane, însă deciziile importante erau luate de obicei de subcomitete mai mici, așa-numitele comitete executive. Comitetele cu cel mai mare număr de

membri era cel format la Târgu Mureș pentru ridicarea statuii lui Kossuth, cu un număr total de 380 de membri (307 locuitori ai orașului Târgu Mureș și 73 rezidenți ai comitatului Mureș-Turda), ca președinte fiind ales György Bernády, membru al consiliului orășenesc, liderul de atunci al Partidului Independenței și al pașoptiștilor, iar ca președinte de onoare Béla Geréb, primarul orașului. Mai târziu Bernády, devenind între timp primar, a prezidat și comitetele înființate pentru statuile lui Rákóczi și Petőfi.

Comitetele de statui ale celor două orașe pot fi puse în paralel cu organizațiile similare ale epocii înființate pentru acțiuni comemorative în Germania și Franța, ale căror funcții de conducere, după cum au arătat cercetările lui Charlotte Tacke, au fost de asemenea ocupate de oficiali de rang înalt sau demnitari locali.² Componenta comitetului pentru ridicarea statuii Vörösmarty din Székesfehérvár descrie un model similar cu exemplele transilvănene: contele Jenő Zichy era președintele, iar membrii acestuia erau orășeni bogați, avocați, comercianți și antreprenori care participau în viața publică a orașului.³ Precum a subliniat Gyula Soós, în comitetul pentru statuia lui Dugonics din Szeged, numărând 30 de membri, „au fost aleși toți orășenii de seamă, de la comitele suprem până la funcționarul oficiului de sare, de la prepozitul ordinului piarist până la marele rabin al evreilor.”⁴

În ceea ce privește orașul Cluj, înființarea din 1872 a universității a atras în oraș oameni activi din punct de vedere social, care au jucat un rol important nu doar în conducerea orașului, ci au participat și la organizarea ridicărilor de monumente. Ca exemplu îl putem aminti pe Sándor Márki, care a ajuns la Cluj în 1892, unde a început să predea la Catedra de Istorie Medievală și Modernă Timpurie a universității. După scurt timp, s-a implicat în activitatea comitetului format pentru ridicarea statuii regelui Matia, a editat publicația memorială care a apărut la dezvelirea statuii, mai târziu a devenit membru al comitetului pentru statuia lui Kossuth, iar în 1906 a propus ridicarea unei statui în memoria lui István Bocskai în piața EMKE (actuala piață Avram Iancu) și redenumirea acesteia în piața Bocskai. Károly Széchy, care de asemenea a fost implicat în activitățile comitetului pentru statuia regelui Matia, a ajuns la Cluj în 1880 ca profesor al Școlii Superioare de Fete din Cluj, începând cu 1885 a predat la universitate, iar în 1894 a fost membru al juriului care evalua proiectele primite la concursul anunțat. Un alt profesor al universității, Zoltán Ferenczi, a îndeplinit sarcini importante în

---

² Charlotte Tacke: *Denkmal im sozialen Raum. Nationale Symbole in Deutschland und Frankreich im 19. Jahrhundert*, Göttingen, 1995, pp. 77-134.

³ Kovaloszký Márta: A székesfehérvári Vörösmarty-szobor. *Művészettörténeti Értesítő* 43, 1–2. (1994), pp. 133-136.

⁴ Soós Gyula: A szegedi Dugonics-szobor. *Művészettörténeti Értesítő* 6, 2–3. (1957), p. 203.

calitate de secretar al comitetului înființat pentru ridicarea statuii regelui Matia și a dezvoltat o relație intimă cu creatorul monumentului, János Fadrusz, fapt demonstrat de scrisorile descoperite în decursul cercetării. În 1903, după moartea lui Albert Deáky, Ignác Kosutány a fost ales ca președinte al comitetului pentru statuia lui Kossuth, acesta mutându-se la Cluj în 1900, după ce a fost numit profesor al Facultății de Drept din cadrul universității.

Scopul principal al celor care activau pentru a ridica monumentele a fost de a comemora figurile și evenimentele definitorii ale trecutului istoric național, însă considerațiile naționale determinau inclusiv selecția sculptorilor și chiar și alegerea materialului pentru monumentele ce urmau a fi ridicate. Cu o singură excepție, sculptorii erau încredințați prin invitație directă. O cerință generală a fost ca monumentul să fie realizat de un sculptor maghiar, iar selectarea acestuia depindea de pregătirea sa sau de relația sa cu orașul sau cu comunitatea. Sculptorul budapestan Adolf Huszár, primul reprezentant de seamă al sculpturii monumentale de după Compromis, creatorul statuilor Eötvös și Petőfi din Budapesta, a fost însărcinat cu realizarea statuii lui Bem din Târgu Mureș după un concurs pentru proiecte eșuat, alegerea fiind influențată de realizările de până atunci ale sculptorului. Când Societatea Muzeului Ardelean a încredințat baronul Miklós Vay Jr. modelarea bustului contelui Imre Mikó, acesta a apelat din nou la un sculptor maghiar de frunte, dar este posibil ca această decizie să fi fost influențată inclusiv de faptul că acesta era membru al aristocrației.

Avem mai multe cazuri în care sculptorul care a realizat monumentul provenea din comunitatea locală. În 1867, József Klósz, care s-a născut la Cluj, a modelat și oferit gratis orașului natal bustul lui István Széchenyi, primul monument public al Clujului de după Compromis. Monumentul martirilor honvezi din Cluj a fost de asemenea realizat gratis de către localnicul Dávid Smiel, proprietar de carieră de piatră și membru al consiliului orășenesc, ceea ce a contribuit semnificativ la întărirea poziției socio-politice a acestuia. Modelarea statuii Gardianului Carpaților a fost încredințată de către comitetul condus de Gusztáv Haller sculptorului Ferenc Szeszák, care s-a născut în Cluj și era custodele și restauratorul colecției de antichități a Muzeului Național al Transilvaniei. Și în cazul orașului Târgu Mureș întâlnim comenzi cu motivații similare, în 1906 realizarea statuii lui Francisc Rákóczi al II-lea i s-a încredințat unui sculptor tânăr născut în oraș, Károly Székely. Pe lângă succesul profesional al creatorului statuii Kossuth din Târgu Mureș, Miklós Köllő din Ciumani, un rol important l-a jucat și originea secuiască a sculptorului.

Singura excepție în privința alegerii sculptorilor a constituit-o cazul statuii regelui Matia din Cluj, a cărei semnificație națională a motivat necesitatea luării unei decizii în privința persoanei sculptorului ca urmare a unui concurs de proiecte. Apelul anunțat în 1893 prevedea

că vor fi luate în considerare numai proiectele artiștilor din țară. Un total de șapte persoane s-au înscris la acest concurs, care însă a captat atenția a aproape tuturor sculptorilor maghiari importanți ai perioadei. Dintre aceștia a fost ales sculptorul János Fadrusz din Bratislava, în al cărui proiect câștigător juriul a apreciat concepția artistică inedită, dar și caracterul monumental și „puternic național”.

Nu doar originea maghiară a sculptorilor însărcinați cu executarea monumentelor era un considerent important pentru membrii comitetelor, aceștia acordând o importanță deosebită și faptului că monumentul, dar și pedestalul să fie realizate, după posibilități, din piatră maghiară. Ziarele contemporane au considerat important să evidențieze faptul că Klósz a sculptat bustul lui Széchenyi din Cluj din „piatră originală din țară”. În cazul statuii Mikó, inaugurarea a fost amânată mai mulți ani de încercarea de a găsi pentru pedestal unui tip de piatră potrivit, specific transilvănean, pentru care s-a încercat chiar deschiderea unei cariere, dar în final membrii comitetului au fost nevoiți să se mulțumească cu piatra din Chiuzbaia, din Partium. În documentul așezat în piatra de temelie a coloanei memoriale dedicate martirilor honvezi din Cluj, s-a precizat în privința materialului de piatră extrasă din minele de la Cheile Baciului și Cluj-Mănăștur faptul că din aceeași piatră au fost realizate și coloana memorială ridicată în Brașov pe Tâmpa pentru celebrarea Mileniului, respectiv Palatul Regal al Cetății Buda și Palatul Parlamentului din Pesta. Conform planului inițial, și pedestalul statuii regelui Matia trebuia să fie realizat din piatră transilvăneană de la Cheile Baciului, însă, nefiind posibilă extragerea blocurilor de piatră la dimensiunea cerută, în final s-a ales piatra de Süttő din comitatul Esztergom. În cazul statuii lui Bem din Târgu Mureș, s-a stipulat de la bun început folosirea pentru pedestal a unor tipuri de piatră secuiești, așa că acesta a fost executat din „granit secuiesc” din Ditrău. Pedestalul statuii lui Rákóczi a fost realizat din calcar de Sósút, iar coloana memorială dedicată lui Petőfi din piatră extrasă la Chrast’ nad Hornádom (Slovacia).

Pe lângă comitetele de statui, populația locală a participat mai ales prin donații în beneficiul monumentelor ce urmau să fie ridicate, însă în cazul ambelor orașe examinate populația și-a asumat inclusiv roluri suplimentare. Monumentul martirilor honvezi din Cluj este un bun exemplu pentru modul în care membrii comunității locale s-au implicat prin acțiuni variate în procesul de ridicare a monumentului, care era privită ca o chestiune națională. Proiectul gardului pentru monument a fost întocmit gratuit de către artizanul făurar Ágoston Demjén, fierul necesar a fost donat de negustorul de feronerie Lajos Reményik, iar vopsirea acestuia în culoare argintie a fost întreprinsă de pictorul Mór Grünwald. Samu Pollák, proprietarul fabricii de asfalt și ciment, s-a angajat să asfalteze porțiunea de sub gard, dar și amenajarea terenului din împrejurimile coloanei memoriale a fost rezultatul unei cooperări

comunitare. Piedestalul statuii lui Mikó a fost sculptat în piatră de inginerul local János B. Gáll, iar pedestalele statuiilor reginei Elisabeta și regelui Matia au fost realizate conform planurilor arhitectului clujean Lajos Pákei. Gardul de fier forjat al monumentului martirilor secui din Târgu Mureș a fost realizat de către negustorul local de feronerie János Törpényi, iar soclul de piatră necesar pentru acesta de către pietrarul local Lajos Csiszár. Gardul parcului amenajat în jurul statuii lui Kossuth se leagă de asemenea de numele unor meșteri locali.

Majoritatea monumentelor publice ridicate au contribuit, de asemenea, la o transformare însemnată a peisajului urban. La Cluj, amenajarea pieței centrale și mutarea în Cetatea Veche a coloanei Carolina – care comemora vizita imperială, s-au datorat deciziei de a ridica statuia regelui Matia. Statuia reginei Elisabeta este legată de amenajarea Cetățuiei – desemnată drept locul ridicării – și de amenajarea promenadei Elisabeta. La Târgu Mureș, statuile reprezentând figurile complete ale lui Bem și Kossuth, prin ridicarea lor în piața centrală a orașului, au conferit pieței purtând numele lui Széchényi un caracter de oraș mare. La începutul secolului, în jurul statuii Kossuth s-a amenajat un parc cu promenade și bănci pentru destindere, înconjurat de un gard decorativ. Tendința de a împrejmuți după un timp sau de a amenaja parcuri în jurul statuiilor ridicate în piețele centrale ale orașelor era un fenomen obișnuit al Ungariei dualiste de la începutul secolului XX, astfel că treptat s-a schimbat funcția spațiilor care odinioară găzduiau târguri săptămânale. În Pécs, de exemplu, la un an și jumătate după ridicarea statuii Kossuth, s-a decis ca statuia să fie separată „de lumea zgomotoasă a vânzătorilor din jurul ei”⁵ cu ajutorul unui gard potrivit și estetic. La fel s-a procedat și în cazul statuii Sfântului Ladislau din Oradea și cel al statuii lui Kossuth din Arad.

În lumina surselor descoperite în decursul cercetării, putem afirma că pe lângă îngrijirea memoriei figurilor istoriei naționale, în cazul ridicărilor de monumente examinate s-au formulat și alte scopuri. Pe lângă enunțarea măreției lui Kossuth, concursul lansat de comitetul pentru statuia lui din Târgu Mureș a urmărit și susținerea „spiritului patriotic”. În documentul pus în piatra de temelie a monumentului martirilor honvezi de la Cluj a fost consemnat inclusiv faptul că pe lângă păstrarea memoriei martirilor, scopul ridicării monumentului a fost de a cultiva spiritul patriotic și de a-l menține în inimile generațiilor următoare. Ideile formulate în legătură cu un număr de ridicări de monumente sugerează că acestea, similar celor șapte monumente cu menirea de a comemora Mileniul inițiate de Kálmán Thaly,⁶ au jucat un rol important inclusiv în promovarea integrității teritoriale a țării. În discursul său cu ocazia dezvelirii statuii lui

---

⁵ A Kossuth szobor kerítése. *Pécsi Napló* 18, 298, (1909. december 30.), p. 4.

⁶ Varga Kuna Bálint: *Árpád a város fölött. Nemzeti integráció és szimbolikus politika a 19. század végének Magyarországon*, Budapest, 2017, pp. 37-43.

Kossuth la Târgu Mureș, János Bedőházi a avut grijă să accentueze că statuia ridicată în „capitala secuiască” trebuie să exprime faptul că a fost ridicată nu într-o zonă periferică „neguroasă”, ci în „periferia inseparabilă, legată organic de statul maghiar”.⁷ O referire elocventă găsim și într-un comunicat ministerial privind statuia regelui Matia, care deslușește ce fel de „rol” atribuiam conducătorii țării monumentului care urma să fie ridicat la Cluj: „În inima părților transilvănene ale Ungariei, va fi un simbol impunător al unității statului nostru maghiar, al gloriei tradițiilor noastre istorice și al puterii unității noastre patriotice.”⁸ Majoritatea monumentelor publice ridicate la Cluj și Târgu Mureș în perioada dualismului au căzut victime distrugerii statuilor de după Primul Război Mondial tocmai din cauza caracterului lor național.

---

⁷ Bedőházi János: *Beszéd a marosvásárhelyi Kossuth szobor leleplezése alkalmával 1899. június 11-én*, Marosvásárhely, 1899, p. 4.

⁸ *Magyar Királyi Vallás és Közoktatásügyi miniszter 9496. számú leirata a kolozsvári Mátyás-szobor támogatása tárgyában*, 1902, február 23, RNL KMH, 1. Fond, Városi iratok, Különböző ügyek 1902, Mátyás-szobor, 1969/1902.